

Před svatbou ne

Autorky: Brit Jensen, Zuzana Šulcová, Iva Kadeřávková (2020)

Zatímco o sexu se píše úplně všude, témata spojená s panenstvím a panictvím se v médiích otevírají jen minimálně. Poslechněte si dokument o mladých lidech, kteří s prvním sexem čekají, protože jim to dává hlubší smysl. Jak o svém poprvé přemýšlí, co pro ně sex znamená a proč ho odkládají? (ČRo)

Brit Jensen je dokumentaristka a dramaturgyně. Její dánský původ vysvětluje, proč má jméno jako muž nebo pes, a přitom je to prostě žena. Jako autorka natáčí audio dokumenty a tvoří podcastové seriály pro české, dánské a občas i britské publikum. (dle vlastních slov)

Iva Kadeřávková (dnes Jelínková) byla v době natáčení studentkou posledního ročníku magisterského studia antropologie. Ve svých pracích se zaměřovala na etnografii a bavil ji terénní výzkum. Mezi prací a studiem se věnovala běhu a lezení.

Zuzana Šulcová (dnes Procházková) byla v době natáčení studentkou sociologie, která se dlouhodobě věnovala osobnostnímu rozvoji dětí a mladých lidí. Měla za sebou dvouletou praxi v soukromé alternativní škole a několikileté dobrovolnictví v církvi, kde měla na starost tvorbu duchovního programu v klubu pro adolescenty. V rámci této praxe narazila i na téma sexuality, které je pro mladé věřící lidi velmi důležité a zároveň složité.

Studentský dramaturgický tým k výběru tohoto snímku:

Snem mnoha lidí je manželství, rodina.. Touhu pro mnoho lidí symbolizuje sex. A pro mnoho dalších k sobě tyto věci patří a sexem to v hodně případech i začíná. Co když se ale lidé rozhodnou vyměnit toto pořadí a rozhodnou se pro sex až po svatbě? Část společnosti to vnímá jako zastaralý zvyk, který páry jen svazuje. Pro respondenty objevující se v dokumentu má ale odkládání prvního sexu hlubší význam. Proč se takto rozhodli, co to pro ně znamená a nemají ze svého rozhodnutí či přesvědčení někdy obavy? Autorky dokumentu – Iva Jelínková a Zuzana Procházková se k sexualitě a sexu samotnému staví jako k velmi křehké, krásné a velmi intimní záležitosti, se kterou je potřeba zacházet s rozvahou. Dokument Před svatbou ne otvírá téma sexuální abstinence a dívá se na něj z dnes již jedinečného úhlu.

Přepis debaty čtvrtého poslechového večera Audiocafé z 4. dubna 2023

J. Hanák:

Iva, Zuzana a nepřítomná Brit – Před svatbou ne.

I. Kadeřávková (Jelínková):

S otazníkem. Tak se ten dokument totiž jmenuje.

J. Hanák:

No, to je ovšem zásadní věc (smích). My vždycky otevíráme a možná i uzavíráme otázkami studentů na spoluautorky. Tak je to na vás – povídejte, ptejte se, komentujte, kritizujte.

M. Pouchlá:

Chvalte.

J. Hanák:

Chvalte, případně polemizujete se znaménkem. Třeba tam podle vás je vykřičník nebo tečka nebo dvojtečka. Podle autorky je tam otazník.

Studentka 1:

Chtěla bych se zeptat na hudební složku, protože jste zvolily takové bluesové podtóny, které mi k tomu osobně moc nesešely, ale zajímalo by mě vaše autorské rozhodnutí.

Z. Šulcová (Procházková):

To bylo převážně rozhodnutí Brit Jensen, která nám hodně s dokumentem pomáhala a od určitého momentu jej přebrala po jiné redaktorce. Ta hudba mě také překvapila, Brit říkala, že zkoušela takovou romantickou jemnou hudbu, která ale zněla ironicky, že si z toho děláme srandu a znělo to prostě blbě, takže se rozhodla dát tam hudbu, která vytváří určitý nadhled – aby to nepůsobilo jako patos a nebylo moc klišé. Zároveň saxofon působí podle mě jako *when you hear this you know something dirty is about to happen* a podvědomě ho třeba i z filmů máme spojený se sexualitou.

J. Hanák:3

Pracovaly jste při výběru hudby kromě Brit také se zvukovým mistrem?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Já jsem se podílela aktivně na sběru nahrávek. V dokumentu zazněla otázka, jestli můžeme nahrávat v posteli – dostaly jsme diktafon a bylo nám řečeno, že máme jít nahrávat ideálně do peřin. Vznikl z toho rozhovor, který je zvukově úplně jinde než ostatní, takže peřiny pomohly. Ale abych se vrátila k otázce – odpojila jsem se po tom, co jsme natočily rozhovory a pak jsme to už víceméně nechaly na Brit jakožto na profesionálce, protože nás přece jen práce s audiem jako antropoložky úplně nepoznamenala a to, co bychom dělaly hodiny a dny, zvládla Brit za minuty.

Z. Šulcová (Procházková):

S Brit jsme konzultovaly, jak dlouhé pauzy nechávat, co vystříhnout a další věci. Řešily jsme, co zahrnout, jaké jsou hlavní body, které v dokumentu chceme mít – takže takovým způsobem jsme se podílely. Potom u finálního sestřihu jsem byla ve studiu a natáčela jsem komentáře. Ale opravdu z velké části nám byla zvuková stránka z rozhlasu dodána. Hrozně nás to jako antropoložky bavilo, ale nevyznaly jsme se v tom a jsem ráda, že jsme měly k dispozici Brit.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Nejdřív jsme se pokoušely udělat zvuk samy, dokument vznikl poměrně dlouho – tvořily jsme jej v rámci zakončení jednoho předmětu. Stalo se nám, že jsme kontakt s Českým rozhlasem přerušily a myslely jsme si, že nemůže být tak těžké zvládnout zvuk samy, ale bylo. Obzvlášť, když nevíte, jak má vypadat audio dokument. Požádaly jsme o pomoc studenta žurnalistiky, ale vzhledem k časovému presu a naší situaci bylo nejjednodušší znovu se spojit s Českým rozhlasem a takto jsme se dostaly až k Brit Jensen, což nás dost zrychlilo a možná i zachránilo.

M. Pouchlá:

Ještě připomenu, že dokument se vysílal v rámci DokuVlny na Radiu Wave, což je stanice orientovaná na mladé publikum. Ale mohli bychom si říct celý příběh, který stojí za dokumentem – genezi vzniku od prvotního okamžiku, kdy jste se rozhodly, že jej natočíte, až po peripetie, kdy se skutečně dostal do vysílání.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Myšlenka vznikla v rámci předmětu, kde jsme měly vědecké poznání prezentovat nějakými neotřelými způsoby. Na hodině jsme měli Víta Janáčka z FAMU, který se dotkl tématu intimity – že se často hovoří o sexu, ale něžná dívčí témata a panenství se v médiích moc neobjevují. Potřebovaly jsme vymyslet něco, abychom předmět splnily. Věděla jsem, že ho sama nesplním a Zuzka je pečlivá (smích), tak jsem se otáčela k Zuzce a začala jsem hýřít skvělými nápady, od uděláme fotoreportáž (neumím fotit), odpověděla mi, že to není nejlepší nápad vzhledem k tomu, že neumím fotit, až jsme se dostaly v rádio dokumentu. Formát jsem moc neznala, takže to znělo jednoduše.

Z. Šulcová (Procházková):

Nejdřív nám to znělo jednoduše – myslely jsme, že budeme my dvě povídat o našich názorech a zkušenostech na téma panenství/panictví. Měly jsme představu, že to nahrajeme na telefony, splácáme dohromady, ale zjistily jsme, že by to bylo úplně příšerné. Zároveň nám někdo řekl, že má audio dokument větší potenciál, že práci můžeme nabídnout rozhlasu.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Také jsme musely splnit podmínku, že úkol musí být někde vystavený, v našem případě odvysílaný.

Z. Šulcová (Procházková):

Takže to byla podmínka kurzu.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Tak jsme se šly prezentovat do rozhlasu. Původně to měl být dialog a panenství – o tom, že jedna ho v tu chvíli ještě má a druhá nemá. Snaha byla udělat to vkusně jako dialog dvou různých pohledů. Nápad se docela líbil, takže jsme se v rozhlasu mentálně obnažily, což se poměrně shledalo s úspěchem, ale naše tehdejší patronka z různých důvodů neměla na dokument čas, proto jsme kontakt zrušily. Po tom, co jsme se snažily dokument nahrát samy a zjistily jsme, že to nefunguje a nedá se poslouchat, jsme se znovu obrátily na Český rozhlas, kde nám doporučili Brit. Mezitím jsme si rozmyslely, že nechceme v dokumentu vyprávět o svých zkušenostech. Jedna věc je vyprávět to někomu ve studiu, ale potom si může poslechnout, co jste s kým dělali třeba vaše babička při odpolední kávě, vaše maminka a tak dále. Jména jsou uvedena, lidé vědí, že se dokument bude vysílat, takže jsme musely trochu změnit formát. Původně jsme proti sobě chtěly stavět pohled lidí, kteří o panenství nebo panictví už přišli a těch, kteří si ho ještě drží. Ale Brit potom přišla s tím, že netušila, že existuje poměrně velká skupina lidí, kteří sex před svatbou nemají a že se na ně společnost nedívá jako na mimozemšťany.

Z. Šulcová (Procházková):

Původně jsme myslely, že v dokumentu budou věřící i nevěřící, nehledě na nějaké přesvědčení, a že bychom kombinovaly ty, kteří mají sex a ty, kteří chtějí čekat do svatby. Dělalysme rozhovory s věřícími i nevěřícími a u věřících jsme zjistily, že panenství/panictví přisuzují nějaký význam a určitým způsobem o tom přemýšlejí. U nevěřících nám z rozhovorů vyšlo, že první sex nějaký význam měl, ale nad samotným panenstvím/panictvím se nikdy moc nezamýšleli. Proto jsme se rozhodly dělat ve finále rozhovory s věřícími lidmi. Ale i u nich je každý příběh jiný, a tak jsme to chtěly – nechtěly jsme, aby to vypadalo, že vyprávíme čtyři totožné příběhy. V tom je právě ten otazník. Před svatbou ne nebo před svatbou ano? Za jakých okolností? Někdo to prožil a bylo to pro něj fajn, pro někoho naopak špatné, někdo to vydržel do svatby. Chtěly jsme různost, ale zároveň jsme chtěly lidi, pro které panenství /panictví trochu téma je.

J. Hanák:

Ještě se doptám – první dramaturgyně byl kdo?

Z. Šulcová (Procházková):

První dramaturgyně byla Viola Ježková, která s námi ze začátku pracovala, ale pak nastaly dlouhé odmlky.

J. Hanák:

Jestli to dobře chápu, tak vy jste obě za práci zápočet dostaly?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Ano.

J. Hanák:

Když to tedy vezmeme novinářsky/žurnalisticky, tak jste obě dvě byly reportérky – reportážně jste nabíraly situace a rozhovory, a pak jste se, jestli to dobře chápu, Ivo trochu stáhla a vy jste Zuzka komunikovala s Brit?

Z. Šulcová (Procházková):

Ano, když jsme natočily rozhovory, tak se Iva stáhla kvůli práci.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Zuzka převzala respondenty, protože já s věřící komunitou ve styku nejsem. S mými respondenty jsme se rozloučily. Zuzka pak byla hlavním kontaktem, dohadovala, kdo je ochotný s námi natáčet podruhé – první záznamy byly na mobilu a měly špatnou kvalitu, nedalo se s nimi pracovat. Výhodou bylo, že jsme si je mohly napslouchat a příběhy jsme znaly. Mohly jsme se doptávat, věděly jsme, čemu se chceme u konkrétního člověka více věnovat, takže nebylo špatné, že jsme si tímhle prošly, ale potom se tomu už Zuzka věnovala víc.

J. Hanák:

Ať použijeme nálepky – vy jste Ivo byla za nevěřící a Zuzka za věřící?

Z. Šulcová (Procházková):

Dá se to tak říct.

J. Hanák:

Mě by docela zajímalo, jestli jste neměly chuť – nebo třeba jste to zkoušely, ale nenašly – hledat někoho, kdo kontext víry nemá, ale přesto to řeší?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Nehledaly, protože Brit podle mě vymezila téma velmi jasně a nám to nevadilo. Po roce, možná roce a půl, už nebyla síla to tolik řešit.

Z. Šulcová (Procházková):

Souhlasím s tím, že by to bylo o něco zajímavější, protože bychom mohly narazit na lidi, kteří takové přesvědčení nemají z rodiny a nějakým způsobem si k němu přišli sami. Možná, že jsme se tehdy i bály, jestli vůbec by cizí lidé, které bychom našly přes inzerát nebo po internetu, byli ochotní s námi mluvit. My jsme mezi našimi přáteli nikoho takového neměly, kdyby ano, tak bychom se o tom s nimi bavily. Také jsme měly pocit, že by pro lidi mohlo být nepříjemné mluvit o takto intimním tématu vlastně s cizími lidmi.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Mě to vlastně nenapadlo, protože jsem počítala s rozhodnutím, že se budeme soustředit na křesťanskou část podle zadání. Pak by se ta témata mohla nabalovat dál a dál, a to už bychom tady mohly sedět tři hodiny.

J. Hanák:

Ještě bych se chtěl zeptat na roli Brit. Chápeme to tak, že jste všechny tři spoluautorky – Brit se z dramaturgyně stala spoluautorkou. Zeptal bych se Brit, kdyby tady byla, ale zeptám se vás, třeba podáte nějaký report. Jaký vliv, kromě výběru jazzové hudby, měla? Vzala a zaobalila ten váš materiál a na základě konzultace s vámi jej v postprodukci postříhala a komponovala tímto způsobem?

I. Kadeřávková (Jelínková) + Z. Šulcová (Procházková):

Přesně tak.

Z. Šulcová (Procházková):

Já to spoluautorství vnímám tak, že vy natočíte čtyři minimálně hodinové rozhovory a můžete neuvěřitelným způsobem změnit tvář dokumentu jenom tím, co tam dáte, jak to vystříháte. Vše se musí zvukově a tematicky střídat, rozhovory si musíte naposlouchat, přepsat, rozhodnout se, co jsou nosné myšlenky a v tomto nám Brit velmi pomohla. Právě zde vnímám její velké spoluautorství. Dokázala říct, co je důležité udělat, co je podle ní krásný, co zajímavý a co stojí proti tomu – opravdu uměla najít důležité nosné body a myšlenky.

I. Kadeřávková (Jelínková)

Je taky hezké, když ten materiál vezme někdo, kdo jej nenatáčel a kdo nad tím neustále nepřemýšlí a vlastně, kdo už tím tématem není tak úplně nasáklý. U Brit je také trochu kulturní rozdíl. Říkala nám: „Takoví lidé tady jsou? To je zajímavý.“ Takže věci, které pro nás byly naprosto přirozené a automatické, běžné a normální, jí přišly hrozně zajímavé. Myslím si, že kdybychom měly každá ten dokument nějak postavit, tak z toho vyjdou tři naprosto jiné dokumenty.

J. Hanák:

Možná, že by autorky ocenily taky vaši zpětnou vazbu, nejen otázky. Už jsme slyšeli, že jazz byl podle vás naprd, ale dobře – neoslovil vás. Určitě jste před poslechem měli nějaká očekávání, o čem dokument bude, tak jestli vaše očekávání naplnil nebo vás naopak překvapil? Autorky se sice tváří, že už nikdy žádný dokument nechtějí natočit, ale nikdy neříkej nikdy.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Mě už napadlo téma.

J. Hanák:

Výborně. Jaké?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Jak jsem si říkala, že jsme předtím chtěly stavět na rovinách panna versus ne-panna, tak jsem si uvědomila, že v tuhle chvíli jsme na tom opět každá trochu jinak, tak bychom to mohly postavit na mateřství a ne-mateřství. Matka a ne-matka.

J. Hanák:

Která z vás je ta mateřská?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Hádejte.

J. Hanák:

Nevím (smích), to je výborný. Musím teda říct, že v dokumentu mě velmi bavil jeden moment u posledního příběhu manželů. V jedné chvíli, kdy už jsme věděli, že jsou manželé, se na pozadí ozvalo dítě a krásným způsobem to vyprávělo příběh, aniž by se cokoliv řeklo. Zajímalo by mě, jestli jste nad tím uvažovaly a třeba to i s Brit schválně nastrčily?

Z. Šulcová (Procházková):

Také jsem to tam slyšela a přemýšlela jsem, jestli zmínit, že jsou manželé. Už si nepamatuji, jestli tohle konkrétně bylo schválně nebo ne. Některé pauzy jsme schválně nechávaly – u té Sylvie. I když já je chtěla vystříhnout, aby to bylo kratší. Ale tohle je hezky strženo.

J. Hanák:

Jsem přesvědčený, že přinejmenším Brit naprosto přesně věděla, že tam toto je. Protože to je přesně dokonalý příklad, jak se vypráví příběh, aniž by se používalo slovo – objeví se a najednou vám docházejí kontexty. Je to výborně použité. Reportážní záběr.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Celkově co se týče hluku nebo šumu, byla jsem překvapená. Původně jsme začínaly natáčet ve studiu, takže jsem si představovala čistou studiovku. A pak právě třeba déšť nebo naše cesta za respondenty byly cílené, měly jsme za úkol natočit to. Zapínat si diktafon po cestě, bavit se spolu, nechat ho jet, protože buď budeme šumy někde hledat nebo je uděláme vlastní a budou naše.

Z. Šulcová (Procházková):

Mně osobně přijde, že někdy byly takové strojené. Nebylo mi úplně přirozené všechno komentovat. Takže když to já osobně slyším, říkám si, jestli to bylo nutné. Ale asi se to takhle dělá, možná je to opravdu pro dokreslení atmosféry. Když nemáme obraz, tak máme aspoň zvuk, popisujeme, co se děje.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Je to dneska hrozně moderní. Poslouchám teď hodně rádio dokumentů na procházkách.

J. Hanák:

Výborně (smích).

I. Kadeřávková (Jelínková):

Slyšíte třeba motor a za chvíli, že autor jede autem za respondentem. Prostě v každém takovém rádio dokumentu musí být, jakým způsobem jste se dostali k respondentovi a doplněno šumem.

J. Hanák:

Nemusí (smích), ale spíše to tak bývá – originální nápad se stává, je-li dobrý, poměrně brzy kliše. Takové to, že jdu po schodech a zazvoním na zvonek je příšerné kliše.

M. Pouchlá:

Já jsem to nikdy nepoužila.

J. Hanák:

Já jsem to použil s Honzou Gogolou v jednom dokumentu. Ale schválně. To už je takové to na druhou s tím vědomím, že je to klišé. Toto je možná podobné, ale je to právě ono – když nastartujete auto, tak nemusíte říkat jedu autem, ale už můžu v naraci říkat třeba, že se blížím k domu. Nemusím komentovat auto, protože to jde slyšet v ruchu.

M. Pouchlá:

Zároveň to trochu kreslí scénu pro posluchače, který si pak může představit, že je v autě s vámi. Nejenom, že na něj mluví nějaká entita, která má jen hlas, ale trochu to ten nehmotný zvuk zpřítomňuje tím, že ho zasadíte do nějakého konkrétního prostředí. Takže to má všechno nějaké svoje funkce.

Z. Šulcová (Procházková):

Dává to smysl, myslím, že se tady projevila naše nezkušenost a to, že jsme z jiného oboru. Jako antropoložky a socioložky jsme byly zvyklé psát si terénní poznámky, takže my bychom to možná napsaly takhle technicky.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Ale my bychom ten ruch taky měly napsat v přepisu toho rozhovoru.

Z. Šulcová (Procházková):

No, ano. Akorát, že když to máš na papíře, tak to působí jinak než ve zvuku. To byly ty limity v tom, že jsme nebyly zvyklé pracovat se zvukem. Ještě jeden detail – měly jsme půjčený kvalitní diktafon, ale na nahrávkách jsem měla hodně hluboký hlas a nepoznávala jsem se. Vadilo mi, že v některých momentech šlo špatně rozlišit můj a Ivy hlas.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Já si myslím, že opravdu zvukově kvalitní jsou jediné ty peřiny.

Z. Šulcová (Procházková):

No, ano.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Ostatní jsme do postele brát nechtěly nebo oni spíš nechtěly s námi do postele. Měly jsme tam opravdu letiště, které jsem orámovala srolovanými peřinami a polštáři, uprostřed letiště byl píchnutý diktafon a my jsme okolo něj seděly.

J. Hanák:

Ještě jste měly být pod peřinou. Ale mohu vás ujistit, že je opravdu normální, když jsme závislí pouze na zvuku, že se hlasy, které vám přijdou odlišné, pletou. Ale tady to vlastně nebylo důležité. Dokument nepracoval s tím, aby rozlišil, která je která. Byly jste dvě, které nás uváděly k respondentům.

Student 2:

Co vám dokument a proces jeho vzniku jako antropoložce a socioložce dal? A zároveň jako té, která pochází z křesťanského prostředí a která nepochází?

Z. Šulcová (Procházková):

Mně určitě dal otevřenost, jak jsem v jeden moment v dokumentu zmiňovala, vyrůstala jsem hodně v komunitě věřících a ne nuceně – opravdu jsem si to vybrala, bylo mi tam dobře, mám spoustu věřících přátel, byla jsem a jsem aktivní ve farnosti, takže opravdu pohled mě a mých přátel se v drtivé většině shodoval. Když jsem se potom bavila s někým z vysoké nebo odjinud, tak jsem najednou zjistila, že praktikují něco, co ve většinové české společnosti není normální a možná jsem i měla tendenci dívat se na to jako že já jsem ta, která to dělá dobře a oni nad tím vůbec nepřemýšlí. Myslím si, že mi dokument umožnil méně soudit a chápat jednotlivé příběhy a nebrat to tak konzervativně. Ve finále hodnota člověka nezávisí na tom, jakým způsobem žil svoji

sexualitu nebo ji žije. Hodnota člověka je něco, co mu nikdo nemůže vzít a nechci se na lidi dívat jako na lepší a horší jenom podle toho, jestli jejich sexuální život vypadá tak, jak já si myslím, že by měl vypadat.

Student 2:

A co vám to dalo jako socioložce nebo antropoložce?

Z. Šulcová (Procházková):

Myslím si, že schopnost bavit se o takto citlivých tématech. Už jen říkat slovo sex, nebát se toho. Ve chvíli, kdy respondenti souhlasili, počítají s tím, že na sebe prásknou všechno možné. Občas byl slyšet náš nervózní smích. Někdy to bylo situací, protože nám přišla vtipná. Bylo pro mě osobně jako socioložku důležité věnovat se něčemu takto intimnímu a zvyknout si na to, být v pohodě s tématem a také o tom takto explicitně mluvit.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Pro mě to shodou okolností nebylo první náboženské téma, takže jsem už trochu nahlédla do prostředí věřících, což bylo docela fajn. Některé myšlenky pro mě byly více samozřejmé a byla jsem té jinakosti více otevřená. Myslela jsem, že věřící budou ti, kteří se na toto téma nebudou chtít tolik bavit a nebudou takto moc otevření a upřímní, ale když posloucháte ten dokument, tak slyšíte opak – už jen vyjednávání hranic, kolikrát i předtím, než vztah začne. Osobně si neumím představit, že bych potkala nějakého pěkného kluka a než bychom spolu šli na rande, tak bychom si probrali kam, co, kdo, komu a kdy (smích). Pro věřící je to nakonec větší téma než pro mě. Byla jsem překvapená, když jsem začala shánět své respondenty a chtěla jsem po sestře, aby mi vyprávěla, jak přišla o panenství. Řekla mi na to, že jsem se zbláznila a že do toho nepůjde ani omylem. Zjistila jsem, že lidi otevření hodně věcem nechtějí jít s kůží na trh a věřící lidé šli. A dost do hloubky. Vypráví tam, že měli sex, i když je to proti přesvědčení nebo riskují, že to uslyší rodiče a budou se zlobit. Bylo to pro mě obohacující. Z pohledu antropologie – je to pořád práce s narativem, ale je to audio, takže je to trochu jiná práce s narativem. Primární myšlenka byla klasicky přepsané rozhovory kódovat. Chtěly jsme audio znásilnit našimi kódovacími technikami. To se pak našťěstí díky Brit nekonalo. Kdyby tady byla, bylo by zajímavé zeptat se jí, jak ona s tím obsahem pracuje. Práce s audiem byla zajímavá, něco jsem pak využila i v zaměstnání.

J. Hanák:

Doplňující otázka. Všichni vaši respondenti byli z Prahy?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Myslím, že jo.

J. Hanák:

A nelákalo vás třeba vstoupit do nějakého úplně jiného prostředí – venkovského, severních Čech nebo na Slovácko?

Z. Šulcová (Procházková):

My jsme to spíš pojaly tak, že se bavíme se svými přáteli, takže s lidmi, které jsme měly nejbliž. Určitě kdybychom na to měly více času... ale taky jsme to chtěly co nejdřív dokončit.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Ale ono zadání bylo zeptejte se kamarádů, udělejte to ve své sociální skupině a využijte bublinu, kterou máte.

J. Hanák:

Rozumím, že by to bylo na velký výzkum, spíš se ptám, protože by vás to jako socioložku a antropoložku mohlo zajímat a je to přece jenom velice úzký výsek nějaké věkové skupiny žijící v jednom poměrně velkém městě, ale data by mohla být jiná v okamžiku, kdy byste vstoupily třeba do nějakého rozvráceného místa. Je to stereotypní, ale když půjdu třeba do severních Čech, tak můžu předpokládat určité nastavení. Nebo dejme tomu do venkovské komunity – na Vysočinu, Valašsko, Slovácko nebo do Chodsko třeba. Spíše mě to zajímalo z vaší touhy badatelek.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Já se přiznám, že jsem se vždycky označovala spíše za antropoložku než socioložku, takže jsem v malých klasicky etnografických skupinách spokojená. Mám ráda možnost jít více do hloubky, takže mě kvantifikovat naši skupinu respondentů nelákalo.

J. Hanák:

Rozumím. Co vy?

Z. Šulcová (Procházková):

Asi podobně.

Studentka 3:

Mě by zajímalo, jak jste s respondenty pracovaly, popřípadě, jestli vám hrálo do karet, že to byli vaši známí? Nedokážu si představit, že bych šla za člověkem, který je mi skoro cizí, a při prvním setkání bych se zeptala, jestli je panna/panic. Také by mě zajímalo, na kolik jste s nimi téma konzultovaly, jestli se během rozhovoru stalo, že jste překročily jejich hranice?

Z. Šulcová (Procházková):

Postup byl u všech podobný, vždycky to byli moji kamarádi nebo známí a se všemi to bylo domluvené dopředu. Někteří mi řekli, že se na to necítí, ale někteří odpověděli, že to se mnou klidně natočí, a to byli právě tito čtyři, kteří s tím souhlasili. Nejdřív jsme každá zvlášť se svými respondenty natočila dema na telefony jako rozhovor dvou lidí. Nějaké otázky jsem jim dala dopředu, aby si to mohli promyslet, takže tušili, co je čeká. První fáze tedy byly rozhovory na telefony. Některé vyšly hrozně hezky, ale technická kvalita nebyla dobrá, takže jsme je všechny musely přetáčet. To znamená, že vše, co jste slyšeli, byly rozhovory s lidmi, jejichž příběh jsme již znaly. Proto občas může znít, že se tvrdě ptáme, jestli je někdo panna/panic, ale už jsme to dávno věděly, tak jsme se nebály zeptat, aby hned na začátku byla identita toho člověka řečena jasně. Není to tak, že bychom se s nimi viděly poprvé v životě a ptaly se, jestli jsou panna nebo panic.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Já jsem vlastně u tvých respondentů byla poprvé v životě a ptala jsem se, takže jsem byla za drzou.

Z. Šulcová (Procházková):

Dobře, ale už si slyšela ty rozhovory, znala si jejich příběh.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Pamatuju si, jednoho kluka. Uvědomte si, že ty rozhovory jsme podruhé natáčely po roce nebo po roce a půl, takže z celkem protivného pubertálního kluka vyrostl poměrně rozumný mladý muž.

Z. Šulcová (Procházková):

To si říkala, že ti ten Lukáš byl poprvé hrozně nesympatický.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Strašně.

Z. Šulcová (Procházková):

A pak už dobrý? (smích)

I. Kadeřávková (Jelínková):

Pamatuji si, že když jsem poslouchala první nahrávky, tak ten člověk v sobě neměl žádnou pokoru. Byl jasně rozhodnutý, že existuje jediné správně, a tak to má on a teď nám o tom poví. Bylo mu dvacet a chtěl říct světu, jak to má mít a kdo by to měl jinak, tak je to špatně. Ale když ho slyšíte teď, tak je to rozumný chlap.

Z. Šulcová (Procházková):

Má jakoby svůj názor, ale není to tak judgemental.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Přišlo mi, že se s ním pak diskuze vedla hrozně hezky. Byla jsem strašně překvapená, co je to za člověka, že se ním mluví tak pěkně.

Student 4:

Jak se respondenti dívali na to, že je znovu otravujete s tím tématem po roce?

Z. Šulcová (Procházková):

Bála jsme se toho, myslela jsem, že budou naštvaní. Psaly jsme jim mail nebo smsku a nějak jsme si to s nimi vyjasnily a většinou problém neměli. Možná, že kdyby to bylo od sebe měsíc, tak by nebyli nadšení, ale tím, že to bylo po roce a oni už věděli, do čeho jdou, tak se nebáli a třeba to pojali jako šanci říct něco lépe. Kupodivu byla jejich reakce lepší, než jsem myslela. Bála jsem se toho, myslela jsem, že budou otrávení, ale nepřišlo mi to tak. Možná jsem to vytěsnila, ale většinou byly jejich reakce podle mě v pohodě.

J. Hanák:

Klíč je ten odstup. Jak jste říkala – po roce z nich byli v ledasčem jiní lidé.

M. Pouchlá:

Několikrát jste naznačovaly, že vám do celého procesu vstupoval váš akademický background, který máte v sociologii a antropologii. Jak jste přistupovaly k samotným rozhovorům? Připravovaly jste se na ně akademicky? Měly jste daný polostrukturovaný rozhovor nebo jste improvizovaly? Jak se vám podařilo přepnout z výzkumnice do dokumentaristky?

I. Kadeřávková (Jelínková):

Pamatuji si, že jsme měly přesně udělaný polostrukturovaný rozhovor, aby to nebylo zas tak škrobené. Měly jsme pár otázek, a i když jdete dělat nějaké polostrukturované rozhovory, tak stejně vycházíte z toho, co vám ten člověk řekne, z jedinečnosti okamžiku. Potřebujete jít do hloubky, takže nikdy nevíte a nemůžete tušit, co vám odpoví, ale musíte s tím tématem nějak pracovat a snažit se z něj získat co nejvíce. Nějakou strukturu to samozřejmě mít muselo, ale nemyslím si, že jsme se to snažily dělat stejně jako kdybychom získávaly nějaké terénní poznámky nebo i kdyby to bylo natočené jenom pro přepis a pro kódování, vlastně jsme s tím pracovaly stejně.

Z. Šulcová (Procházková):

Na přípravu to nebylo tak odlišné, fakulta po nás chtěla, abychom měly i nějakou literaturu a vycházely z teorie, tak jsme něco trochu četly. Naprosto souhlasím s tím, že když děláte nějakou vědeckou práci, tak je důležité vědět, co se v dané oblasti už zjistilo. Na druhou stranu tohle mi přišlo víc jako prozkoumávání toho, jak to mají moji kamarádi. Nebilo se mi tam já versus já socioložka, spíš se mi tam mlátila forma, kterou po nás chtěla fakulta a kterou chtěl rozhlas. Dohromady tam byly drobné kleše. Nakonec se to vyřešilo tak, že pro fakultu jsme dělaly demo, které jim vyhovovalo a pro rozhlas jsme dělaly dokument, který jste slyšely vy. Takže jsem k tomu asi nepřistupovala tolik vědecky. Přistupovala jsem k tomu více jako já a ta sociologie mi pomohla v tom, že jsem věděla, jak nastrukturovat rozhovor, že je na začátku dobré dát úvodní, obecnější otázky a pak se dostávat ke konkrétním věcem postupně. Neříkám, že jsme to vždycky dodržely, ale je to přesně to, co si v rádio dokumentu můžete dovolit a je to tam někdy i dobře, ale naopak ve vědecké práci byste to neudělali.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Ale jo, udělala.

Z. Šulcová (Procházková):

Jo? Dobře, tak není sociolog jako sociolog nebo antropolog jako antropolog.

I. Kadeřávková (Jelínková):

Buď tě vyhodí nebo se něco dozvíš.

J. Hanák:

Zajímavé. (smích)

M. Pouchlá:

Mám ještě jednu formální otázku. V jedné scéně je zpřítomněné, že se ptáte respondenta, jestli chce změnit hlas. Byl tam někdo se změněným hlasem?

Z. Šulcová (Procházková):

Ne, nakonec nebyl. Měly jsme možnost určitou část přemluvit, pokud by někdo nechtěl, aby jej známí v dokumentu poznali po hlase. Ale nikdo takový nebyl, jen Adéla, která se ve skutečnosti jmenuje jinak a chtěla pseudonym. Jinak nic jiného, všichni do toho šli sami za sebe.

J. Hanák:

Tak mockrát děkujeme.

Z. Šulcová (Procházková) + I. Kadeřávková (Jelínková):

Taky děkujeme.